

компетентність керівників практики від ВНЗ, рівень професійної визначеності студента, потреби клієнта або групи клієнтів.

Перспективним напрямом подальшого вивчення проблеми практичної підготовки студентів вищого навчального закладу спеціальності “Соціальна педагогіка” ми вважаємо вироблення та апробацію наскрізної моделі соціально-педагогічної практики, стрижневим компонентом якої виступає формування толерантності – базової особистісно-професійної якості соціального педагога.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання) / [авт. тексту А.Й. Капська, О.В. Безпалько, Р.Х. Вайнола]. – К., 2002. – 164 с.
2. Артюшкіна Л.М. Ступеневий підхід до практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів / Л.М. Артюшкіна, О.М. Полякова // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. – Суми: Сум ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2002. – С. 20–27.
3. Волков К.М. Деякі питання зв'язку педагогічної науки і педагогічної практики / К.М. Волков // Радянська педагогіка. – 1970. – № 9. – С. 80–83.
4. Гусякова Л.Г. Образовательные программы и формы подготовки специалистов в области социальной работы / Л.Г. Гусякова // Актуальные проблемы социологии, психологии и социальной работы. – Барнаул, 1995. – Вып. 4. – С. 6–11.
5. Корсак К.В. Світова вища освіта. Порівняння і визнання закордонних кваліфікацій і дипломів: Монографія / К.В. Корсак. – К.: МАУП-МКА, 1997. – 208 с.
6. Фалинська З.З. Модель неперервної практичної підготовки у вищих навчальних закладах / З.З. Фалинська // Збірник наукових праць в сучасній інформаційній технології та інноваційні методи навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – Київ–Вінниця: ТОВ „Вінниця”, 2006. – Вип. 9. – С. 467-471.
7. Шапиро Б.Ю. Предметно-профессиональная подготовка социальных работников: задачи, содержание, организация / Б.Ю. Шапиро // Социальная работа. – 1992. – Вып. 5. – С. 81–101.

УДК 378.371

М.В. Іващенко

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С.Сковороди

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ТЬЮТОРА

У статті розглянуті складові професійної компетентності тьютора та аспекти використання мультимедіа. Визначено особливості мультимедійних засобів та їх місце в процесі формування компетентності майбутніх тьюторів.

В статье рассмотрены составляющие профессиональной компетентности тьютора и аспекты использования мультимедиа. Определены особенности мультимедийных средств и их место в процессе формирования компетентности будущих тьюторов.

The article considers the components of professional competence of tutors and the use of multimedia. Identified features of multimedia and their place in the process of building competencies for future tutors.

У зв'язку з вибором України шляху інтеграції до світового освітнього простору цілком закономірною є необхідність зміни пріоритетних напрямів підготовки майбутніх педагогів з метою забезпечення їх спроможності існувати та конкурувати в оновлених умовах здійснення процесу освіти. За цих умов педагог має навчати орієнтуватися, творчо опрацьовувати й аналізувати різнотипну інформацію, виділяти головне, робити висновки, застосовувати її на практиці, тобто формувати критично мислячу, компетентнісно орієнтовану, здатну до самостійного життя особистість. Виникає безперечна необхідність надання різноманітних освітніх пропозицій слухачам (учням, студентам) для побудови та реалізації особистої освітньої програми, що обумовлює впровадження технології тьюторської діяльності в педагогічну освіту. Формування компетентності майбутнього тьютора вимагає забезпечення умов активного включення студентів до пізнавальної діяльності за рахунок особистісної орієнтації та підсилення творчої складової процесу навчання, розвитку логічного мислення. Усього цього можна досягти за рахунок використання можливостей створення і сумісного використання значних обсягів текстового, звукового, візуального матеріалу мультимедіа, що є потужним засобом переходу процесу навчання на якісно новий рівень.

Аналіз наукових праць дозволяє стверджувати, що фундаментальні дослідження з окресленої проблеми практично відсутні, проте слід зазначити, що окремі її аспекти вивчені як вітчизняними так і закордонними дослідниками. А саме:

- основи тьюторської діяльності висвітлюють: О. Андреев, Л. Бендова, Є. Волошина, Т. Койчева, Е. Комраков, В. Кухаренко, Т. Ковалева, С. Мануйлова, Н. Нємова, В. Овсянніков, О. Плахотник, О. Попович, Н. Рибалкіна, С. Федотова, М. Черемних, Г. Чернявська, С. Щенников та інші;

- інноваційні засоби, методи та форми організації професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі вивчають: В. Бондар, А. Вербицький, Е. Карпова, Н. Кічук, Л. Кондрашова, З. Курлянд, Г. Нагорна, М. Приходько, М. Солдатенко, С. Сисоєва, Р. Хмелюк та інші;

- аспекти компетентнісного підходу в освіті висвітлюють: Г.Васильєва, Г. Ващенко, В. Гриньов, С. Годнік, Л. Карпова, Г. Козберг, В. Козирьов, Ю. Конаржевський, В. Лозова, А. Маркова, Г. Михайловська, Е. Павлютенков, Н. Родіонова, В. Сластьонін, Т. Сущенко, А. Тряпціна, Е. Шиянов та інші;

- аспекти застосування педагогічних мультимедійних засобів в навчальному процесі висвітлюють вітчизняні та зарубіжні дослідники: Б. Андресен, Д. Белл, В. Биков, Р. Бріен, Н. Вінер, Р. Гуревич, А. Девід, М. Жалдак, Н. Морзе, А. Осін, Є. Полат, І. Роберт, П. Росс, Ю. Рамський, М. Уайт, А. Урсул та інші.

Вивчення матеріалів досліджень зазначених авторів засвідчує відсутність розгляду означеної нами проблеми в аспекті визначення ролі мультимедійних засобів в процесі формування компетентності майбутніх тьюторів, що породжує протиріччя між визначенням важливості та можливостей застосування мультимедійних засобів в освіті загалом та відсутністю розгляду місця мультимедіа у формуванні компетентності тьютора зокрема.

Мета статті – розгляд різних типів мультимедійних засобів та їх формуючий потенціал у напрямі компетентності тьюторів.

У словнику «Термінологія в системі додаткової професійної освіти» коннотація терміна «тьютор» визначається так: «тьютор (у перекладі з англ. – викладач-консультант) – особа, яка полегшує процес навчання, роль якої – бути знаючим партнером своїх слухачів» [1, 74]. Очікування та вимоги до тьюторів, що задаються сучасною системою освіти, безумовно, передбачають певний достатній рівень професійної компетентності, що включає в себе: професійні знання, вміння та навички виконання діяльності, особистісні здібності щодо діяльності в широкому аспекті, налаштованість та бажання її виконувати. Наведемо професійні компетенції, якими повинен володіти тьютор.

Передусім, до компетенцій тьютора необхідно віднести професійну педагогічну компетентність. Володіння сучасними продуктивними технологіями навчання («Навчання в співробітництві», «Метод проєктів», «Розвиток критичного мислення через читання та писання», «Рівнорівневе навчання», «Модульне навчання» тощо) дозволяє досягти інноваційної якості навчання. До того ж тьютор повинен на високому рівні володіти прийомами особистісно-орієнтованої педагогічної технології,

креативністю, комунікабельністю; повинен легко пристосовуватися, опановувати та використовувати нові технології, що з'являються.

Важливою складовою є компетентність у сфері андрагогіки, що в роботі тьютора виражається в умінні наділяти процес навчання практико-орієнтованим, професійно значущим характером.

Комунікативні і психолого-педагогічні параметри тьютора мають бути не менш видатними. Він зобов'язаний демонструвати: уміння підбирати і розробляти навчально-методичні матеріали, оцінювати їх якість з погляду сучасних норм; використовувати в процесі тьюторської діяльності сучасні педагогічні технології, що відповідають конкретній меті відповідної діяльності, стимулюючи активність студентів; уміння створювати мотивацію, вирішувати конфлікти, розвивати співпрацю на основі знання психології міжособистісних стосунків, психології великих і малих груп, вікової психології. Тьютором має бути людина творча, яка володіє педагогічним тактом, артистизмом, розвиненим відчуттям гумору. Разом з тим йому мають бути властиві кмітливість, працездатність, емоційна сприйнятливість і психологічна зіркість, зосередженість, критичність розуму, стійкість в подоланні консерватизму, відстоюванні своїх позицій [2].

Безумовно, ключове значення для тьютора має інформаційна компетентність. Підкреслимо важливість наявності професійної підготовки в сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Проте набагато важливіше для тьютора – готовність опановувати нові для себе технології, моделювати варіанти включення нових технологій в навчальний процес. Тьютор повинен знати: види, можливості, психолого-педагогічні умови застосування мультимедіа в своїй діяльності; методичні основи організації роботи в мережі; основні електронні й мережеві інформаційні ресурси та особливості роботи з ними; особливості організації і проведення тематичних телеконференцій та телекомунікаційних проєктів; основи телекомунікаційного етикету. Тьютор повинен уміти оперативно знаходити інформацію, критично оцінювати, обробляти та використовувати її в своїх інтересах. Інформаційно компетентним можна вважати того педагога, який навчився навчатись, оскільки він за будь-яких обставин може знайти інформацію, необхідну для вирішення будь-якої задачі.

Виходячи з перерахованих професіографічних характеристик є очевидним, що тьютор повинен бути висококваліфікованим психологом та педагогом, що здатний в повній мірі використовувати у своїй діяльності новітні інформаційно-комунікаційні та педагогічні технології. Проте для забезпечення функціонування системи навчання з тьюторським супроводом виняткової ролі набуває послідовна система заходів, що спрямована на стимулювання бажання майбутнього педагога реалізувати зазначені технології у своїй діяльності, усвідомлення власної ролі у вирішенні соціальних та моральних проблем освіти, неможливості постійного їх уникнення, а також необхідності трактувати їх як нагоду отримати нові знання та досвід для майбутнього, тобто наявність стійкої мотивації до здійснення відповідної діяльності.

Отже, процес підготовки тьютора-професіонала повинен здійснюватись в умовах діалогічності та інтерактивності, що вимагає активізації образного мислення. А це означає, що навчальний матеріал повинен відтворюватись у вигляді образів. Технологією, що окреслює порядок розробки, функціонування та застосування засобів обробки інформації різних модальностей, візуалізує думки, інформацію, знання, способи педагогічної комунікації, тим самим корегує традиційні форми організації навчальної діяльності за рахунок стимуляції синтетичного мислення правої півкулі мозку є мультимедіа.

Термін «мультимедіа» розглядається в таких аспектах: технічний – як конкретний мультимедійний технічний пристрій (діяльність користувача направлена на обслуговування); семантичний – як інформація певного змісту, дизайну, інтерфейсу навчального мультимедійного засобу (діяльність направлена на розуміння); прагматичний – як комунікація, обмін способами діяльності, поширення знань за рахунок завантаження, передавання файлів, пошуку, обміну даними (діяльність направлена на застосування). Технічний аспект, в свою чергу, поділяється на апаратне та програмне забезпечення (наприклад мультимедіапроектор відноситься до апаратного забезпечення, а відео лекція – до програмного). Семантичний аспект передбачає поділ мультимедіа на статичні – текст, графіка, зображення (користувач сам визначає тривалість перегляду), динамічні – кіно, відео, звукозапис (тривалість відтворення задається в процесі створення автором) та інтерактивні – інтерактивне кіно, відео, текст, графіка, анімація, моделювання, віртуальна

реальність на комп'ютері чи мережі Інтернет (користувач має можливість вільного доступу до інформації та її компонентів). З точки зору прагматичного аспекту мультимедіа поділяються на засоби масової інформації – кіно, радіо, телебачення, преса, диски, відео (призначені для доставки інформації), мультимедіа індивідуального користування – телефон, факс, електронна пошта тощо (обслуговують індивідуальні контакти), навчальні мультимедіа – навчальні відео програми та фільми, освітні портали, програмні засоби навчального призначення, цифрові освітні ресурси, навчальні колекції текстів, графіки, звукового ряду (призначені для оволодіння знаннями, вміннями та навичками, узагальнення набутого досвіду).

Розгляд аспектів впровадження мультимедійних технологій в освіті подекуди обмежують розумінням їх як технічного засобу навчання або комп'ютерно орієнтованого засобу навчання, якому притаманні характерні ознаки: можливість об'єднання інформації, представленої в різних формах (текст, звук, графіка, відео, анімація), інтерактивний режим роботи тощо [3]. Проте мета найбільш відомих та часто вживаних мультимедійних електронних навчальних матеріалів – електронні підручники, навчальні посібники, комп'ютерні задачки, самоучителі, навчальні презентації, гіпертекстові інформаційно-довідкові системи (архіви, каталоги, довідники, енциклопедії, атласи, тестуючі та моделюючі програми-тренажери, освітні програми з інтерактивними та ігровими елементами) – викликати пізнавальний інтерес, бажання опанувати та отримувати емоційне задоволення від навчання. Крім того засоби мультимедіа характеризуються функціональним чи методичним призначенням [4].

З позицій функціонального (методичного) призначення, мультимедійні засоби в процесі формування компетентності майбутніх тьюторів забезпечують: подачу навчальної інформації та задають напрямок навчання, виходячи з наявних у студентів знань, індивідуальних можливостей та інтересів (мультимедійні лекції, презентації, електронні підручники тощо); визначення рівня підготовленості студента (мультимедійні тестуючі комплекси, інтерактивні опитувальники тощо); конструювання програмних засобів, підготовки чи генерування навчально-методичних матеріалів (програмне забезпечення, конструктори та шаблони для створення навчально-методичних матеріалів); імітаційне моделювання (моделюючі програми-тренажери, віртуальні світи тощо);

управління діяльністю студентів під час виконання роботи (Whiteboard, спільна робота з додатками тощо); автоматизацію процесу організації навчання (мультимедійні бази даних, мультимедійні системи підтримки прийняття рішень тощо); різні види навчально-ігрової діяльності (Вебтури, освітні програми з інтерактивними та ігровими елементами тощо).

Виходячи з того, що мультимедіа є виключно корисною і плідною освітньої технологією, завдяки притаманним їй якостям інтерактивності, гнучкості, інтеграції різних типів мультимедійної навчальної інформації, а також завдяки можливості враховувати індивідуальні особливості учнів і сприяти підвищенню їх мотивації, незаперечним є той факт, що тьютор повинен вміти створювати й активно використовувати цей потенціал в своїй майбутній професійній діяльності. З цією метою, в процесі формування компетентності тьютора, ми пропонуємо використовувати сценарну стратегію Андресена, яка забезпечує ознайомлення з можливостями їх створення та використання в навчальному процесі.

Сценарій 1. Використання лінійної подачі мультимедіа-додатків. Лінійна структура подачі змісту послідовно проводить студентів через окремі етапи засвоєння знань (аналогічно книзі чи традиційній лекції). Студенти під час роботи мультимедіа-програми обмежені у виборі змісту навчального матеріалу, закладеного розробником. У зв'язку з цим лінійну подачу матеріалу доцільно використовувати у випадках, коли студент не має достатньо знань в предметній галузі, що вивчається. Індивідуалізація навчання досягається за рахунок можливості самостійного засвоєння розділів навчального матеріалу.

Сценарій 2. Використання нелінійної подачі мультимедіа-додатків. Їх структура може бути подана ієрархічно чи сукупністю таблиць в реляційних базах даних з відношенням «один до багатьох» або «багато до багатьох» між комірками таблиці. Найпоширеніший вид подачі інформації в таких додатках заснований на технології гіпертексту та гіпермедіа, де окремі елементи інформації містять статичні чи динамічні посилання. Інтерактивність нелінійної подачі застосовується у випадках, коли користувач має певні загальні або окремі знання в предметній галузі, а також за умови необхідності та доцільності самостійного вивчення матеріалу, свободи формування індивідуальної траєкторії навчання.

Сценарій 3. Навчальна програма або навчальний курс. Додатки цього типу дозволяють розбити складні задачі на частини та допомагають

структурувати послідовність виконання навчальних задач. Як організаційні форми застосовуються ділові ігри, змагання чи дослідження, в яких використовуються засоби активізації пізнавальної діяльності, а мультимедійний додаток забезпечує необхідну підтримку. Робота над такими додатками переважно самостійна, її результати оцінюються під час підсумкових форм контролю знань. Саме ці навчальні додатки є засобом розв'язання нетривіальних задач, оскільки більшість з них вимагають прийняття нестандартних рішень.

Сценарій 4. Створення мультимедіа. Студенти є творцями, авторами мультимедіа-додатків. Рекомендовані до використання викладачем у випадках, коли необхідно надати можливість студентам демонстрації та структурування знань; продемонструвати критичне та неординарне мислення, здатність розмірковувати та вирішувати завдання. Викладач за цих умов може займати як роль спостерігача, так і роль радника у виборі засобів створення мультимедіа-матеріалів або структурування думок та ідей [5].

Підводячи підсумки, необхідно зазначити, що використання мультимедійних засобів дозволяє підвищити ефективність процесу формування компетентності майбутніх тьюторів за рахунок розвитку творчих, комунікативних та соціальних здібностей, пізнавального інтересу, розширення можливостей індивідуалізації та диференціації, здатності до самоосвіти, самонавчання та саморозвитку, вміння застосовувати отримані знання на практиці, в результаті чого прищеплюються навички роботи з сучасними технологіями, що сприяє адаптації до швидко мінливих соціальних умов для успішної реалізації своїх професійних завдань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беков Х.А. Терминология в системе дополнительного педагогического образования: словарь / Х.А. Беков, С.В. Ширококов, И.И. Кирьянов и др. – М. : ИПК госслужбы, 2001. – 107 с.
2. Слогаемые профессиональной компетентности тьютора. Режим доступа: www.Letopisi.Ru
3. Освітні технології : Навч. - метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; За ред. О.М. Пехоти. – К. : Видавництво А.С.К., 2003. – 255 с.
4. Андреев А.А. Дидактические основы дистанционного обучения в высших учебных заведениях: – автореферат диссертации на соискание ученой степени докт. пед. наук. – М., МЭСИ, 1999. – 41 с.
5. Мультимедиа в образовании : специализированный учебный курс / Бент Б. Андерсен, Катя ванн ден Бринк ; авторизированный пер. с англ. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Дрофа, 2007. – 224 с. : ил. – (Информационные технологии в образовании).